

Drobnosti, dodatky, opravy, informace, zajímavosti, ohlasy

„Stateček Polánka řečený, v kraji Prácheňským ležící“

Vladimír Červenka

Ves Polánka se nachází v okrese Plzeň-jih 1 km jihozápadně od Kasejovic, k nimž náleží jako místní část. Jde o ves nepravidelného půdorysu, kterou prochází od severu k jihozápadu komunikace z Kasejovic do Chanovic. Na ni se od jihu napojuje náves kapkovitého tvaru, kolem které je soustředěna většina zástavby. Na západě uzavírá extravilán vsi z větší části zalesněný vrch Čihadlo (629 m).

Ačkoli jde i dnes o nevelkou ves, byla Polánka v minulosti centrem samostatného šlechtického statku. Zmínky o jeho existenci nalezneme u regionálního historika Blatenska J. P. Hilleho a u A. Sedláčka.¹⁾ Z nich pak čerpala další soudobá regionální literatura i ozdější příručky.²⁾ Nejnověji byl šlechtický statek v Polánce zahrnut do kompendia Panská sídla západních Čech – Plzeňsko.³⁾ Ve všech uvedených zdrojích nalezneme ovšem spíše povrchní informace shodující se vesměs v předpokladu, že v Polánce byla v minulosti tvrz, kterou se pokusil lokalizovat již J. P. Hille a po něm autoři posledně citované publikace. Naším cílem je na základě širšího spektra dochovaných pramenů uvedené údaje doplnit a podle potřeby korigovat.

Počátky šlechtického statku v Polánce sahají pravděpodobně již do 14. století. S naší Polánkou však nemůžeme spojovat zprávu z roku 1381, podle které zde byla svolána odúmrť po Zdeňkovi, řečeném Lízal, kterou následně obdržel jistý Pechanec.⁴⁾ Místem svolání byly totiž Klatovy, což naznačuje, že v tomto případě šlo patrně o stejnojmennou ves ležící asi 5 km jihozápadně od Nepomuka, jak to pochopil i editor citovaného pramene. Za první písemnou zprávu, která pravděpodobně souvisí s Polánkou u Kasejovic, lze považovat až údaj z roku 1395, podle kterého byl ve vsi poplužní dvůr odumřelý po Vícemilovi.⁵⁾ Zboží tehdy připadlo Držkrajovi z Kladrubec, přísám se po vsi nedaleko Polánky, jehož stejnojmenný následovník je roku 1464 připomínán v občanské knize městečka Kasejovic.⁶⁾ Na dalších čtyřicet let se pak Polánka z pramenů vytrácí, na čemž mají jistě svůj podíl nejasné právní poměry v zemi během husitských válek. Teprve roku 1438 zjišťujeme, že se po vsi psal Zdeněk z Polánky, který byl uvedeného roku spolu s okolními šlechtici Čajchanem z Heroltic, Oldřichem ze Zábouř, Příbíkem ze Řesaníc a Petrem Holubětem přítomen v Kasejovicích delikátnímu rozvodovému řízení.⁷⁾ Jaké byly majetkové poměry v Polánce v následujícím období, však opět pro torzovitost pramenů nevíme. Můžeme se ovšem domnívat, že ves nebo alespoň její část byla připojena k nedalekým Řesanicím, kde již od počátku 15. století sídlil rod vladků z Kadova, jehož příslušníci se po svém sídle psali Řesanští. V přímé i nepřímé rovině to dokládají zprávy, které máme o Polánce k dispozici z první poloviny 16. století. Z nich také vyplývá, že ves byla tehdy majetkově rozdělena. Část patřila, jak již naznačeno, k Řesanicím, které již před rokem 1534 získal od Jana Řesanského z Kadova Jan Strojetický ze Strojetic pocházející ze Žatecka.⁸⁾ Když zemřel, vložili si roku 1543 jeho synové Václav a Bořivoj Strojeticí v rámci řesanického statku do obnovených desk zemských také zboží v Polánce.⁹⁾ Z formulace zemskodeskového zápisu skutečně vyplývá, že ves jim nepatřila celá. Měli zde čtyři poddané – Krále, Maška, Matouše Velka a Váchu, které roku 1544 přijal ke svému dědičnému podílu Bořivoj Strojetický. V této době je v Polánce také poprvé zmiňován rybník (pravděpodobně totožný s rybníkem ležícím asi 500 m jihovýchodně od vsi).¹⁰⁾

Vedle poddanských gruntů bylo ve vsi i několik usedlostí zvláštního právního postavení. Snad šlo o původně manské dvory, které byly zpočátku zapisovány do desk dvorských a po jejich zrušení Vladislavem II. Jagellonským pak do desk zemských, odkud v souvislosti s Polánkou informace o nich čerpáme. První z těchto usedlostí představoval tzv. Mačkovský dvůr. Podle J. P. Hilleho zde byl údajně již roku 1460, kdy byl manským ke hradu Zvíkovu.¹¹⁾ Tím by se sice dal vysvětlit jeho právní status, nicméně

pramenné důkazy, které by uvedené tvrzení dokládaly, chybí. V každém případě v první třetině 16. století se tento dvůr nacházel ve vlastnictví známého výtržníka a nepřítelů židů Příbík Řesanského z Kadova, bratra výše zmíněného Jana Řesanského. To by opět potvrzovalo domněnku, že ves tehdy zčásti patřila Řesanským, od nichž ji získali Strojeticí. Mačkovský dvůr byl zřejmě dědičným podílem Příbík Řesanského a není vyloučeno, že i jeho osobním sídlem. Roku 1537 však dvůr převedl na svého souseda Václava Zmrzlíka ze Svojsína na Lnářích. Skutečnost, že tak učinil zápisem do menších desk zemských umožňuje domněnku, že to nějak souviselo s dluhem 3 kop a 17 gr. č., kvůli kterému Václav Zmrzlík Příbík poháněl předchozího roku do komorního soudu.¹²⁾ Není však vyloučeno ani to, že Příbík Řesanský k transakci přikročil proto, že neměl potomstvo a s bratrem Janem nežil v přátelské shodě¹³⁾ a tak svůj majetek raději odkázal jiné osobě. Nový majitel si držbu Mačkovského dvora vložil roku 1542 do obnovených desk zemských, což pak zopakoval ještě roku 1553.¹⁴⁾ V obou zápisech je dvůr výslovně nazýván poplužním. S vlastnictvím dvora po Příbíkovi Řesanském z Kadova bezesporu souviselo soudní řízení mezi Václavem Zmrzlíkem a bratry Václavem, Mikulášem, Janem, Jaroslavem a Ondřejem Řesanskými, synovci Příbíkovi, kteří si po strýci nárokovali zejména pstruhový potok (nejspíše vodoteč procházející Polánským rybníkem). Václav Zmrzlík ve snaze zachovat celistvost získaného zboží se roku 1556 smluvně zavázal vyplatit bratřím Řesanským za jejich právní nároky jistou sumu a uhradit soudní výlohy.¹⁵⁾ Ke Lnářům patřil Mačkovský dvůr ještě roku 1564, kdy Václav Zmrzlík ze Svojsína vložil lnářské panství do desk Zdeňkovi ze Šternberka.¹⁶⁾

Další dvůr, jehož specifické právní postavení dokládají zápisy v deskách zemských, náležel Janu Sedlákovi, po jehož bezesporu bezdětné smrti připadl panovníkovi, který jej přenechal Burianu staršímu Běšínovi z Běšin a roku 1544 mu jeho držbu potvrdil včetně práva naložit s dvorem podle vlastního uvážení. Burian toho záhy využil, jak svědčí zemskodeskový zápis z roku 1546, kterým se přiznal, že dvůr prodal za 20 kop gr. č. nám již známému Václavu Zmrzlíkovi ze Svojsína.¹⁷⁾

Kromě Jana Sedláka hospodařil v Polánce ještě Vaněk Sedlák (nejspíše bratr), který si svůj dvůr vložil do desk zemských roku 1550.¹⁸⁾ O čtyři roky později však již nebyl mezi živými, neboť práva vkladu do desk tehdy již využili jeho synové Ondřej, Jiřík a Pavel Sedlákové, a to i jménem svých dosud nezletilých bratrů Jana a Matěje.¹⁹⁾ Zde se nabízí domněnka, zda v tomto případě nešlo o dvůr Jana Sedláka zemřelého před rokem 1544, který Vaněk mohl získat od Václava Zmrzlíka ze Svojsína.

V. Saitl, který se podrobněji zabýval genealogií rodu Strojeticů ze Strojetic, uvádí, že roku 1550 koupil stateček Polánku od Vaňka Sedláka nám již známý Bořivoj Strojetic z Řesanicích.²⁰⁾ Ve světle citovaných pramenů je však zřejmé, že toto tvrzení není zcela přesné. Dvůr Vaňka Sedláka byl, jak již víme, ještě roku 1554 v držení jeho synů. Nicméně další pramenné zprávy naznačují, že ho nakonec přece jen prodali, a to možná právě Bořivojovi Strojetickému. Jen pro zajímavost uvedme, že rodina užívající příjmení Sedlák žije v Polánce dosud.

Krátce po polovině 16. století tedy vypadaly majetkové poměry v Polánce tak, že Bořivoj Strojetic z Polánky měl čtyři poddané z podílu po otci a nejspíše i Sedlákovský dvůr, tedy celkem pět usedlostí. Naproti tomu poplužní dvůr Mačkovský patřil ke Lnářům, nikoli však natrvalo, jelikož když roku 1617 prodával Zdeněk Novohradský z Kolovrat lnářské panství Adamovi st. ze Šternberka, není již jako jeho součást uváděn.²¹⁾ Snad byl mezi lety 1575 a 1577 rovněž odprodán v rámci oddlužování lnářského panství. Přednostní zájem by o něj měli bezesporu Strojeticí, kterým již tehdy patřila většina vsi.

V té době však již Bořivoj Strojetic z Polánky nežil, neboť zemřel 26. ledna 1572 a byl pochován v kostele Věch svatých v Řesanicích, kde se dochoval jeho poškozený heraldický náhrobník.²²⁾ Rodinné jmění tvořené Řesanickými s tvrzí, poplužním dvorem a podacím, vsí Jindřichovicemi a dílčími majetky v Nové Vsi, Polánce, Životi-

cích, Čechelovicích a Blatence zdědilo jeho šest synů. Tehdy došlo v důsledku vysokého počtu dědiců k vytvoření, respektive znovuzřízení několika samostatných deskových statků, mezi nimi i Polánky. Tu obdržel Jan Strojetic, který je po vsi titulován poprvé roku 1579, kdy dlužil 30 gr. na berni.²³⁾ Roku 1589 pak vystupuje ve stavovském tituláři jako „Jan starší Strojetic ze Strojetic na Polánce“.²⁴⁾ Nejspíše roku 1602 byl pořízen seznam katolických šlechticů, zpracovaný nejpodrobněji pro Prácheňsko. Zde figuruje „Jan Strojetic ze Strojetic na Polánce, stáří okolo 55 let“. Roku 1608 byl jedním ze šlechticů Prácheňska, který omlouval svou osobní neúčast na právě nařízené vojenské hotovosti.²⁵⁾ Naposledy je Jan Strojetic zmiňován v dalším seznamu katolické šlechty z roku 1609, avšak zde již bez uvedení statku.²⁶⁾

O rozsahu deskového statku Polánky jsme informováni ze soupisu poplatníků Království českého provedeného roku 1603. Jan Strojetic se zde přiznával k dani ze tří poddanských hospodářů a jednoho komínu.²⁷⁾ Je s podivem, že jsou zde zmiňovány pouze tři selské usedlosti, když o cca padesát let dříve byly ve vsi podle výpovědi pramenů čtyři. Buď jedna z nich mezitím zanikla, nebo ji majitel prostě jen záměrně zatajil, aby snížil daňové břemeno.

Z dochovaných písemných pramenů je známa asistence Jana Strojeticého u několika právních záležitostí. Roku 1594 spečetil spolu s Janem Dubským z Třebomyslic na Zahorčicích a Janem Chanovským z Dlouhé Vsi na Dožicích poslední vůli Jindřicha ml. Běšína z Běšin na Bělčicích.²⁸⁾ Zajímavou je jeho aktivita jako prostředníka ve vleklém sporu Jana Chanovského s Ondřejem Řesanským z Kadova na Starém Smolivci o les Kohout u Mladého Smolivce v letech 1597 – 1604.²⁹⁾ Roku 1603 prostředkoval dohodu mezi Volfem Novohradským z Kolovrat a Kryštofem Oldřichem z Burgersdorfu o prodeji statku Kladubec.³⁰⁾ Ve všech uvedených případech se píše „na Polánce“.

O soukromém životě Jana Strojeticého víme pramálo. Neznáme ani jméno jeho manželky, nevíme ani kolik měl potomků, pokud je vůbec měl. Genealog Dobfenský se pouze zmiňuje o jisté Anně Strojeticé (sestra, dcera Janova?), která žila svobodná v Polánce roku 1594.³¹⁾

V. Saitl však nejspíše správně pokládá za syna Janova Jana Fridricha Strojeticého,³²⁾ který se zúčastnil českého stavovského povstání tím, že roku 1619 přísahal na konfederaci odbojných stavů, ale protože si jako katolík vyhradil vše, co by nějak poškozovalo jeho konfesi, byla mu roku 1624 prominuta udělená pokuta.³³⁾ Budeme-li předpokládat, že Jan Fridrich byl opravdu synem Jana Strojeticého na Polánce, pak byl v dané době patrně ještě dost mladý. Můžeme tak usuzovat z toho, že v berním rejstříku z roku 1615 statek Polánka vůbec nefiguruje, zato je zde uvedeno, že Bořivoj Strojetic ze Strojetic na Nové Vsi platil berni rovněž ze sirotčího statku, kterým byla podle všeho právě Polánka, kde vykonával funkci poručníka.³⁴⁾ Jan Fridrich tudíž musel dosáhnout plnoletosti teprve po roce 1615, což znamená, že roku 1622 mu ještě nebylo ani třicet. Roku 1628 však již nejspíše nebyl mezi živými, neboť jeho jméno nalezeme v protokolu reformační komise, která toho roku zjišťovala konfesijní příslušnost urozeného a měšťanského obyvatelstva v Bechyňsku, Plzeňsku a Prácheňsku. Ze Strojeticých zde figurují Jan Adam, Bořivoj a Zdeněk, tedy všichni tehdy žijící dospělí představitelé rodu, kterým bylo jakožto katolickým vrchnostem nařízeno zajistit do roku 1629 konverzi svých poddaných ke katolictví.³⁵⁾

Roku 1654 byla rovněž Polánka zvizitována pověřenými komisaři v rámci přípravy podkladů pro náš nejstarší katastr – berní rulu. Není však tehdy uváděna jako samostatný statek, nýbrž jako součást statku Přebudova (5 km severozápadně od Kasejovic). Jako jeho majitel je označen Jiří Strojetic. V Polánce tehdy žili čtyři rolníci, v Přebudově jeden zahradník a ke statku náležely rovněž tři rolnické usedlosti a jedna pustá v Řesanicích. Pro vrchnost pracoval jeden ovčácký pacholek.³⁶⁾ Centrem statku, či spíše statečku, byl v této době tedy Přebudov, jehož majetkovou samostatnost lze prokázat poprvé roku 1632, kdy se po něm píše Jan Jiří Strojetic.³⁷⁾ Ten pravděpodobně není totožný s Jiřím Strojeticým uváděným v berní ruli roku 1654, nýbrž se stejnojmenným členem rodu, který roku 1615 platil berni ze dvou poddaných v Řesanicích.³⁸⁾ To by

vysvětlovalo, proč roku 1654 náleželo k Přebudovu několik rolníků také zde. Kromě toho uvedené skutečnosti vnášejí rovněž nové světlo do genealogických vztahů rodu po Bílé hoře. Zdá se pravděpodobné, že Jan Jiří Strojetic, připomenutý roku 1632 na Přebudově a Jiří Strojetic, kterému statek spolu s Polánkou patřil roku 1654, byli otec a syn. Polánku zřejmě získali dědictvím po Janu Fridrichovi Strojeticém, který pravděpodobně zemřel bez potomstva.³⁹⁾

Jiří Strojetic, který se v souvislosti s Přebudovem a Polánkou připomíná roku 1654, je bezpochyby totožný s Jindřichem Jiřím Strojeticým. O něm z pramenů víme, že měl matku Salomeu Magdalenu z Prostého a sestru Alenu (Helenu) Kateřinu, která se roku 1642 provdala v Kasejovicích za lajntanta císařské armády Antonína Weisperga. Po jeho brzké smrti pak uzavřela další sňatek, tentokrát s kasejovickým měšťanem Janem Čermákem (řečeným též Kožešník), což však její bratr Jindřich Jiří vzhledem ke stavovské nerovnosti manželství nelibě nesl. O následné rodinné rozepři nás informují listinné dokumenty uložené v Národním archivu v Praze ve fondu Stará manipulace.⁴⁰⁾ Z dalších pramenů, které zde ještě budeme citovat, známe sestry Dorotu Magdalenu a Annu Ludmilu, z nichž tato by mohla být totožná s pannou Anničkou (Anežkou?) Strojeticou, která byla roku 1659 v Kasejovicích za kmotru jednomu novorozenci z Polánky. Ve stejné roli je roku 1651 připomínána panna Barbora Strojeticá, která zřejmě byla rovněž sestrou Jindřicha Jiřího.⁴¹⁾

Vraťme se ale nyní k Polánce. Za Jindřicha Jiřího Strojeticého již neměla sídelní význam, jak dokládá v první řadě to, že majitel se tituloval po Přebudově. Kromě toho byla rovněž zatížena dluhy. Proto roku 1661 Jindřich Jiří Strojetic prodal „stateček svůj Polánku řečený, v kraji prácheňském ležící, od starodávna nad pamětí lidskou vždy v rodu... pánův z Strojetic bejvalý“ za 190 rýn. zl. Ctiboru Ferdinandovi Údražskému z Kestřan.⁴²⁾ Ze smlouvy o prodeji poznáváme v první řadě rozsah „statečku“. Tvořil ho poněkud zpustlý panský dvůr s malým ovocným sadem, rybníkem s maximální kapacitou 20 kop rybí násady, krčmou, právem lovu zvěře a přirozeně se zemědělskou půdou a poddanými. Jindřich Jiří Strojetic považoval prodej Polánky za dočasnou záležitost, neboť si vymínil předkupní právo pro případ, že by v budoucnu získal prostředky na uhrazení pohledávek. Důležité částky představovaly také závazky vůči sestrám prodávajícího Dorotě Magdaléně a Anně Ludmile. V případě, že by Strojetic získal prostředky v době, kdy už by byla Polánka plně oddlužena, zavázal se kupujícímu k úhradě jeho výloh s tím spojených. Polánka se ovšem do vlastnictví Strojeticých již nevrátila. Jindřichovi Jiřímu zůstal Přebudov, který roku 1667 odprodal Jan Jiří Strojetic (bezesporu syn nesoucí jméno po dědovi z otcovy strany) ke lnářskému panství.⁴³⁾ Manželkou tohoto byla nejspíše paní Alena Strojeticá z Přebudova, zdržující se ve Slatině, která zemřela 3. (13.) června 1677 a byla pochována v Kadově.⁴⁴⁾

Rytíř Údražský zřejmě brzy shledal, že koupě Polánky pro něj nepřinesla žádný profit, a proto ji již roku 1663 prodal za 2000 rýn. zl. hraběti Aleši Ferdinandovi Vratislavovi z Mitrovic na Lnářích.⁴⁵⁾ Nový majitel připojil Polánku ke lnářskému panství, čímž existence místního šlechtického statku skončila.

Výpověď pramenů nenasvědčuje v žádném směru tomu, že by v Polánce někdy stála tvrz, jak se domníval kupříkladu J. P. Hille, který za její pozůstatky považoval klenby v čp. 8.⁴⁶⁾ V nejnovější literatuře je sice existence tvrze v Polánce předpokládána, ovšem s rezervou. Šlechtické sídlo je při tom hypoteticky kladeno na okraj návsi; k jeho zániku údajně došlo až v 19. století.⁴⁷⁾

Rezidenční funkci plnil pro majitele Polánky zřejmě vždy jen poplužní dvůr doložený poprvé roku 1395 jako majetek po zemřelém Vícemilovi. Zda je totožný se sídlem Zdeňka z Polánky, připomínaného roku 1438, nelze z dochovaných pramenů určit. Rezidenční funkci měl před rokem 1537 bezesporu Mačkovský dvůr (majetek Příbika Řesanského z Kadova), o jehož existenci máme další zprávy z let 1542, 1553 a 1564, kdy již ale patřil ke lnářskému panství. J. P. Hille mylně ztotožňuje Mačkovský dvůr s dvorem Sedlákovským (čp. 5) a dokonce tvrdí, že po roce 1576 byly k dvoru příslušející pozemky rozparcelovány mezi poddané s podmínkou, že si je může vrchnost podle uvážení znovu přivlast-

nit. Roku 1661 se v pramenech opět hovoří pouze o panském dvoře, toho času poněkud zchátralém, což byl zřejmě důsledek nedostatku prostředků na straně vrchnosti i toho, že sídlila na Přebudově a o údržbu neměla patrně příliš velký zájem. Při dvoře není tehdy výslovně uváděn ovčín, běžný již od 16. století na většině šlechtických statků. Je však jisté, že zde v předešlých letech fungoval. Roku 1652 byla totiž v Kasejovicích za kmotru „Káča, mistrová z Polánky“,⁴⁸⁾ tj. manželka místního ovčáckého mistra. Možné ale je, že v souvislosti s poklesem významu Polánky jako šlechtického sídla a s finančními problémy rodiny Strojeticů byl provoz místního ovčína, dost možná zchátralého, zastaven a jeho zaměstnanci propuštěni. Tím by se dalo vysvětlit, proč je o dva roky později v berní ruli zmiňován pouze ovčácký pacholek, který zřejmě pracoval při dvoře v Přebudově a proč roku 1661 ve smlouvě o prodeji Polánky Ctiboru Ferdinandovi Údražskému ovčín uváděn není. Oproti tomu poplužní dvůr byl v Polánce provozován i za nového majitele. Roku 1662 zde byla šafářka jménem Ludmila.⁴⁹⁾ Zajímavé je tvrzení J. P. Hilleho, že v Polánce byl pivovar, ze kterého odebírali produkci Kasejovičtí.⁵⁰⁾ Roku 1661 je sice ve vsi uváděna krčma, o pivovaru však není ani zmínky. Mnohem pravděpodobnější je, že hospodský z Polánky nakupoval pivo v Kasejovicích.

V každém případě připojení Polánky ke Inářskému panství znamenalo zánik místního dvora, jehož údržba nebyla pro novou vrchnost výhodná, a proto nejspíše brzy došlo k parcelaci jeho pozemků. Stalo se tak bezesporu ještě v 17. století. Dokládá to v první řadě vyobrazení Polánky na dnes již nezvěstné mapě Inářského panství z roku 1698, známé z fotografií J. P. Hilleho uložených v Městském muzeu v Blatné. Ves je zde schematicky zachycena jako shluk čtyř usedlostí, z nichž žádná nevykazuje znaky dispozičního řešení typického pro panské poplužní dvory. Rovněž v Schallerově topografii z roku 1786 se hovoří pouze o vsi, již s 18 usedlostmi; J. G. Sommer uvádí roku 1840 26 domů se 164 obyvateli. Ani v jedné z citovaných příruček není zmínka o tom, že by ve vsi někdy bylo nějaké šlechtické sídlo.⁵¹⁾

Poznámky: **1)** Hille, J. P.: Velkostatek Inářský. 1905, nepublikovaný strojopis s rukopisnými poznámkami, uložen na MÚ v Kasejovicích, pag. 386 – 387. Sedláček, A.: Místopisný lovník historický Království českého. Praha 1908, s. 712. **2)** Kolektiv: Blatensko a Březnicko. Blatná 1915, s. 260. Poche, E. a kol.: Umělecké památky Čech III (P–Š). Praha 1980, s. 121. **3)** Karel, T. – Krčmář, L.: Panská sídla západních Čech. Plzeňsko. České Budějovice 2006, s. 188. **4)** Archiv český (dále jen AČ) XXXI. Praha 1921, s. 170, č. 48. **5)** AČ XXXV. Praha 1935, s. 199, č. 10. **6)** Státní okresní archiv Plzeň-jih, pracoviště Blovice, Archiv města Kasejovice, inv. č. 507, fol. 17v. **7)** Tamtéž, fol. 10r. **8)** Sedláček, A.: Hrady, zámky a tvrze Království českého XI. Praha 1897, s. 263. **9)** Národní archiv v Praze (dále jen NA), Desky zemské větši (dále jen DZV) 250, E 18. **10)** DZV 5, A 24 – 25'; 43, J 17 – 17'. **11)** Citace v pozn. 1, pag. 386. **12)** NA, Komorní soud (dále jen KomS) 11, fol. 219v. **13)** Roku 1532 pohnal Jan Řesaný bratra Přibíka do komorního soudu pro nepovolený lov zajíců. Srov. KomS 10, fol. 56r, 73r. **14)** DZV 250, A 28'; 251, A 19' – 20. **15)** DZV 52, D 16. **16)** DZV 15, B 25. **17)** DZV 7, H 30 – 30'. **18)** DZV 250, M 8'. **19)** DZV 251, B 20' – 21. **20)** Saitl, V.: Strojeticí ze Strojetic. Heraldika a genealogie (dále jen HaG) XXIX/1, 1996, s. 26. **21)** Srov. DZV 297, P 17 – 20. **22)** Červenka, V.: Náhrobníky v kostele Všech svatých v Řesaních. HaG XL/1-2, 2007, s. 64 – 65. **23)** Úlovec, J.: Rejstřík dlužníků berně z roku 1579. Táborský archiv 7, 1995-1996, s. 157. **24)** Faulnar z Fonkenštejna, Š.: Tytulář Obsahující v sobě v Jazyku Českém předně: Formy Listů všeli- jakých v potřebách Lidských: A Tytule Stavův Duchovních a Světských. Praha 1589, lit.: J-S. **25)** Liva, V. (ed.): Regesta fondu Militare Archivu Ministerstva vnitra RČS. v Praze III (1590 – 1617). Praha 1938, s. 363. **26)** Dvorský, F.: Příspěvky k dějinám církevním. Sborník historický 2, 1884, s. 282, 285. **27)** Marat, F. (ed.): Soupis poplatnictva 14 krajův království Českého z r. 1603. Věstník Královské české společnosti nauk (dále jen VKČSN), tř. filosoficko-historicko-jazykozpytná 1897. Praha 1898, s. 52. **28)** DZV 127, K 10. **29)** Národní knihovna České republiky v Praze,

rkp. XVII F 35, pag. 190 – 191. **30)** DZV 180, H 15 – 17. **31)** NA, Sbírka Dobřenský, inv. č. 1037. **32)** Citace v pozn. 20, s. 27. **33)** Bílek, T. V.: Dějiny konfiskací v Čechách po r. 1618 I. Praha 1882, s. 574. **34)** Srov. Sedláček, A. (ed.): Rozvržení sbírek a berní r. 1615 dle uzavření sněmu generálního nejvyššími berníky učiněné. Praha 1869, s. 42, č. 17. **35)** Oehm, V. (ed.): Protokol reformační komise konané r. 1628 v krajích Bechyňském, Prachenském a Plzenském. VKČSN, tř. filosoficko-historicko-jazykozpytná 1897/28. Praha 1898, s. 19, 24. **36)** Haas, A. (ed.): Berní rula 28. Kraj prácheňský II. Praha 1954, s. 765 – 766. **37)** DZV 144, O 12'. **38)** Citace v pozn. 34, s. 43, č. 52. **39)** Citace v pozn. 20, s. 27 – 30. **40)** NA, Stará manipulace, inv. č. 3184, sign. 66/11, kart. 2183. **41)** Státní oblastní archiv (dále jen SOA) v Plzni, Sbírka matrik, Kasejovice 1, pag. 167; 2, pag. 47. **42)** DZV 314, M 27' – 28'. **43)** DZV 392, A 26 – 27'. **44)** SOA v Třeboni, Sbírka matrik, Kadov 1, pag. 213. **45)** DZV 314, N 3 – 4. **46)** Citace v pozn. 1, pag. 8. **47)** Citace v pozn. 3, s. 188. **48)** Citace v pozn. 41, pag. 215. **49)** SOA v Plzni, Sbírka matrik, Kasejovice 2, pag. 88. **50)** Citace v pozn. 1, pag. 51a, 386. **51)** Schaller, J.: Topographie des Koenigreichs Boehmen. Dritter Theil. Prachiner Kreis. Prag 1786, s. 72; Sommer, J. G.: Das Königreich Böhmen. Band VIII. Prachiner Kreis. Prag 1840, s. 148.

Aichelburg – panská kratochvilná stavba

Martin Vaistauer

V 19. století se obrací zájem šlechty v čase běhu zpět – až do značně zidealizované rytířské minulosti. Jako trvalejší upomínka na tuto kulturní etapu přetrvávají v tváři krajiny mj. ojedinělé romantické stavby (stavěné povětšinou v příjemném novogotickém stylu), určené většinou ku rozličným kratochvilným konáním. Bohužel, jak tyto objekty rychle a halasně vznikaly, tak povětšinou také rychle ale potichu zanikaly. Cílem tohoto příspěvku je letmý přiblížení právě jedné takové romantické kratochvilné stavby v oblasti východních Krkonoš, kde byl relativně nedávno vystavěn romantický hrádek Aichelburg (okr. Trutnov).

Horní Maršov, poprvé doložený k roku 1466, byl původně příslušenstvím trutnovského hradu a za svůj vznik vděčí hornímu podnikání. V poslední čtvrtině 18. století držel Maršov císařský komoří Jan Bertolt Schaffgotsch, který dal v roce 1792 vybudovat na místě někdejšího panského domu spolu se svým zetěm Alfonsem Aichelburkem klasicistní zámek.¹⁾ Právě za držby zdejší oblasti pány z Aichelburgu došlo k velkému rozvoji maršovského panství. Významnou osobou vzešlou z tohoto starého korutanského šlechtického rodu byl především pak Berthold, hrabě z Aichelburgu (* 1823, † 1861 – spáchal sebevraždu po hádce s manželkou Theodorou), majitel panství Bělohrad a Maršov. Velmi brzo po Bertholdově nečekané smrti bylo spontánně uvažováno o náležitém památníku, který by na vzácnou osobu maršovského mecenáše a průmyslníka důstojně upomínal. Po různých debatách a návrzích (socha a pod.) bylo nakonec rozhodnuto o zřízení střízlivé veřejné kratochvilné stavby.

Příhodné místo pro stavbu romantického lesního hrádku, nazvaného příhodně Aichelburg, bylo vybráno roku 1862 vysoko nad řekou Úpou (s výhledy do průmyslového údolí – mj. i na nedaleký maršovský zámek), ve strmém zalesněném svahu dominantní hory Světlá (1244 m). Místo pro stavbu vybral a stavbu řídil nadlesní Johann Miksch za podpory správce panství H. Schuberta.²⁾ Nadmořská výška nevelkého staveniště (rulový „zub“) činí cca 740 m. Převýšení vůči hladině řeky Úpy je cca 120 m. Nevelká „hradní“ stavba byla tvořena jednopatrovou kamennou budovou, ke které se těsně přimýkala hranolová vyhlídková věžička (výška cca 10 m). Objekt byl krytý valbovou střechou se šindelovou krytinou.

Lesní hrádek Aichelburg byl slavnostně otevřen 9. září 1863. Ve slavnostní síni nezvyklého šlechtického památníku byla umístěna těžká (cca 50 kg; autor F. Hauptfleisch) sádrová busta lidem oplakávaného Bertholda hraběte z Aichelburgu (busta později přenesena do aichelburské hrobky v Horním Maršově). Ohrazené hradní nádvoříčko sloužilo v tomto čase mj. jako místo pro „slavnosti a zábavy s tancem“. Nedaleko byla zřízena stělnice. V areálu hrádku (vybaveného mj. samospádovým vodovodem) bylo možno

krátce dohledat i skromnou restauraci (zrušena již před rokem 1875). Bohužel, veškeré této ušlechtilé nádheře byl doprán pouze jepičí život. Nesnadná dostupnost, horské nepříznivé klimatické podmínky a konečně i následná změna majitelů maršovského panství (roku 1883 jej kupují Czernin-Morzinové) způsobily, že se umírající hrádek Aichelburg zmiňuje jako zřícenina již roku 1901. Žil tedy pouhých 38 let, ob-

dobně jako ušlechtilý muž, jehož jméno nesl.

Na vzácném snímku z roku 1930 je zapomenutá krkonošská památka ještě z větší části kryta zchátralou šindelovou střechou; zdevastovaná stavba je však již prosta oken a dveří, z ochozu věže, již téměř zbavené cimbuří, přichozího zdravila náletová zeleň. Nad vchodem do zputlé hradní síně je patrný velký otevřený obdélný orámovaný otvor (okno či vpadlina po mechanismu ovládaným uvažovaný padací můstek?) směřující do zchátralé půdního prostoru. Po roce 1945 upadá v zapomnění i samotný název hrádku.

Žalostný stav nezájmu a devastujícího zapomnění panoval na smutné aichelburské zřícenině až do roku 1992, kdy zde proběhl řádný stavebně historický průzkum. V roce 1995 vznikla dohoda o založení stejnojmenné hradní společnosti (s cílem obnovy hrádku, navazujících cest a vytvoření vycházkové trasy), k jejímuž ustanovení došlo o rok později. Veškeré navazující snažení nakonec přineslo kyselé ovoce. Pomyslnou tečkou za citlivou rekonstrukcí lesního hrádku Aichelburgu se stává slavnostní návrat (po cca 120 letech) zrekonstruované busty hraběte Bertholda z Aichelburgu do obnovené hradní síně 6. listopadu 1999.

Suterén (tzv. sklep) se dochoval – bez mladších výraznějších rekonstrukčních zásahů – až do dnešních dnů. Nevelká klenutá temná místnost je přístupná hrubým vchodem (šířka portálu cca 100 cm, výška cca 185 cm) z navazujícího nádvoříčka. Stavbu v nároží zpevňují masivnější opěrné pilíře (o šířce cca 80 – 90 cm, dosahující do spodní úrovně prvního patra). Původní kamenné prostory prvního patra někdy v polovině 20. století nenávratně zanikají. Během nedávných rekonstrukčních prací byla tato úroveň obnovena pouze z masivních dřevěných prvků. Přístup do těchto prostor umožňuje důkladný dřevěný můstek (šířka 155 cm, délka 460 cm). Prostory slavnostní hradní síně osvětluje několik obdélných oken. Ve štitě stylové budovy je mj. umístěn znak Hradní společnosti Aichelburg (jehož součástí je i stříbrná stavba lesního hrádku).

Pamětní hradní síň je nízkými dveřmi spojena s pravotočivým samonosným dřevěným schodištěm (40 stupňů) vyhlídkové věžičky. Na věži hrádku je trvale připevněna kovová korouhev s pozlacenou špičkou (sloužící i jako možný hromosvod) v barvě rodu Aichelburgů (červený a bílý pruh). Součástí hradního areálu je i nevelké dvoustupňové (první stupeň o délce 16 kroků, druhý o délce 6 kroků) hradní nádvoří a navazující umělé terasy. Tyto jsou ve směru od řeky Úpy přístupné polozříceným vchodem (absence zaklenutí, 2 schůdky), procházejícím skrz nízkou zeď (sestavena z volně ložených mohutných kamenů, výška zdi u vchodu 210 cm).

Obnovený lesní hrádek Aichelburg určitě stojí za návštěvu. Lokalita je unikátní nejen z kulturně historického pohledu. Jako sídlo Hradní společnosti Aichelburg má objekt nově i své vlastní popisné číslo (Velká Úpa čp. 323). Klíče od citlivě zrekonstruovaného hradního stavení je možno si zapůjčit v Informačním centru Veselý výlet v Peci pod Sněžkou (čp. 196; tel. 499 736 130), popř. v Informačním centru Veselý výlet v Temném Dole (čp. 46; tel.

499 874 298). Vstupné na hrádek je v podstatě symbolické (40 Kč za osobu), nutno však složit vratnou zálohu 500 Kč a prokázat se platným občanským průkazem. Klíče nutno vrátit v den jejich výpůjčky (stav k říjnu 2009). Blíže info na: www.veselyvylet.cz). Od roku 1999 navštívilo opravený hrádek již téměř 22 000 registrovaných návštěvníků. Přístup od hlavní silnice II/296 umožňuje náročnější klikací se kamenný chodník o délce cca 500 m s více než 400 kamennými nepravidelnými stupni.³⁾

Poznámky: 1) Kolektiv autorů: Hrad, zámky a tvrze v Čechách, na Moravě a ve Slezsku. Východní Čechy. Praha 1989, s. 125. 2) Informační tabule na nádvoří hrádku. 3) Kolektiv autorů: Krkonoše – soubor turistických map: Praha 2009; www.veselyvylet.cz; Durdík, T.: Ilustrovaná encyklopedie českých hradů. Praha 2000.

Ještě ke stavebním dějinám tzv. Nového zámku v Týnci u Klatov

Vratislav Ryšavý

K poslednímu objevnému článku o novém a starém zámku v Týnci u Klatov od J. Anderleho a P. Rožmberského v Hlásce (XXI, 2010, č. 3) ještě něco málo doplnění a upřesnění, týkajících se už jen nového zámku.

K otázce autorství návrhu: pro úplnost je třeba uvést, že těsný vztah zámku k ideálním návrhům J. B. Fischera von Erlach publikoval poprvé v roce 2002 sice autor tohoto krátkého doplňku,¹⁾ ale uvedl, že jako vůbec první jej objevil Jan Holeček ve své diplomové práci o životě a díle plzeňského architekta Jakuba Augustona mladšího.²⁾ Autor tohoto dodatku ve svém výše zmíněném článku o zámku v Týnci také nemínil Kiliána Ignáce Dienzenhofera jako projektanta zámku, nýbrž jako možného dostavovatele někdy ke konci stavby zámku kolem roku 1720 Dostatečně to ale nezdůraznil, a tak zřejmě došlo k nepochopení původního smyslu M. Horynou.³⁾ To ovšem není podstatná výtka už jen proto, že autor tohoto článku po následné přesvědčivé argumentaci M. Horyny upustil od svého původního předpokladu.

Následující připomínka není výtka, ale jen dalším rozvedením Horynových závěrů v posledně jmenovaném článku. Alliprandi v případě nového zámku v Týnci původní ideový návrh Fischera dotvořil do podoby klasického projektu. Ideový, rámcový návrh stavby však převzal, v tom smyslu je tu komplikovanější přesné rozlišení, kdo je vlastně projektantem – ve smyslu tvůrcem. O to spíš, že původní ideový návrh se nezachoval. Nejspíš tu Alliprandi měl více prostoru pro vlastní tvořivost než třeba pražský architekt Tomáš Haffenecker, když prováděl Fischerem navržený palác Clam-Gallasů v Praze – Starém městě. Zámek v Liblicích u Mělníka z roku 1699 je Alliprandiho těsnou variací (obměnou) konkrétního Fischera ideálního návrhu, jak už konstatoval M. Horyna ve výše citovaném článku. Obměna tu znamenala zjednodušení a někde i dotvoření – zjednodušení členění stěny, tvarů velké části oken, uplatnění klasických valbových střech místo plošších střech s atikami, dotvoření vrcholné barokních vikýřů, a také – Alliprandim často užívaných – nadokenních říms střídavě osově vzhůru vylomených a segmentově zdvižených. Tyto tvary říms, ale i jiné prvky Alliprandiho osobního slohu, jako třeba výrazně konvexní supraporty, většinou opatřené nahoře nějakou plastikou, u týneckého zámku chybějí. Vztah týneckého zámku k Fischerově předloze je ale i tak jistě volnější.

K datování rokokové úpravy zámku: v Knize protokolů zasedání rady města Klatov z let 1780 – 1782 na konci zápisu zasedání ze dne 9. 10. 1780 je uvedeno „...Byvše referováno písebné poděkování od M. P. (= milostivého pána) pana hraběte z Kollovratu za tu jemu v čas ohně na Tejnici učiněnou pomoc“.⁴⁾ To znamená prakticky jistě požár zámku v roce 1780 (a s ním skoro jistě i části vsi), po kterém následovala nutná oprava, nejčastěji spojená s nějakou další stavební úpravou, nespíše ale až v následujícím roce 1781. Přítomnost nějakého významného stavitele – architekta v tom roce na týneckém panství potvrzuje dopis běšinského faráře Josefa Alexia s datem 10. 10. 1781 na pražské arcibiskupství, v němž spolu s vikářem vřeskovickým referoval o vyhoření kostela a fary v Běšinách. Žádal tehdy o povolení k opravě běšinského kostela

a fary. V příloženém listu vikáře Švancary je uvedeno mimo jiné, že patron kostela a fary hrabě Emanuel Krakovský z Kolovrat objednal projekt a plány oprav s rozpočtem 1975 zlatých u zkušeného stavitele (periti in arte aedili).⁵⁾ U kostela úpravy na vnějšku jistě nebyly podstatné, protože dnešní kostel je typologicky konzervativní s polygonálním závěrem a raně barokním průčelím, a ani vnitřek s lodí opatřenou nejjednodušším stropem omítaným na rákos neukazuje nějaké náročnější detaily. Fara je už na první pohled typickou pozdně barokní stavbou, ovšem prostou a ve vnějším členění krajně jednoduchou, možná od těch dob i nověji upravenou, takže architekta zatím nelze určit blíže.

K vysoce pravděpodobnému autoru nástěnných maleb pohledů na zámek a okolí v někdejším tzv. Zeleném pokoji zámku: v matrikách farnosti Týnec je doložen dvěma křty svých dětí (23. 6. 1770 a 24. 3. 1776) „Franciscus Limare (Limari), pictor“. Oba křty proběhly přímo v Týnci, kmotrem Emanuela Františka i Josefa Emanuela byl v obou případech mladý hrabě Emanuel z Kolovrat, v prvním křtu zastoupený svým komorníkem Josefem Teyschlem. Svědkyní prvního křtu byla slečna Františka z Kolovrat v zastoupení své komorné Doroty Patleychové, svědkyní druhého křtu hraběnka Ludovika Krakovská z Kolovrat a panský myslivec Jakub Zuchovský se svou ženou.⁶⁾ Účastníci křtů potvrzují nejtěsnější vazbu malíře k místní hraběcí rodině. Zápis o malířově pohřbu v Týnci s datem 18. 10. 1785 uvádí věk zemřelého 88 let.⁷⁾ Podle toho by se měl narodit v roce 1697. Zplodil by pak obě děti v nezvykle vysokém věku. Malované pohledy na zámek a okolí zachycují stav jistě až někdy z druhé poloviny 18. století a byly by pak malířovou prací z doby jeho pokročilého věku, oba zmíněné křty jeho dětí však potvrzují malířovu vitalitu i v pozdním věku. Podle jména byl malíř Italem, nebo možná i Francouzem, jak v době zralého a pozdního rokoka bylo u migrujících umělců v Evropě stále častějším jevem.

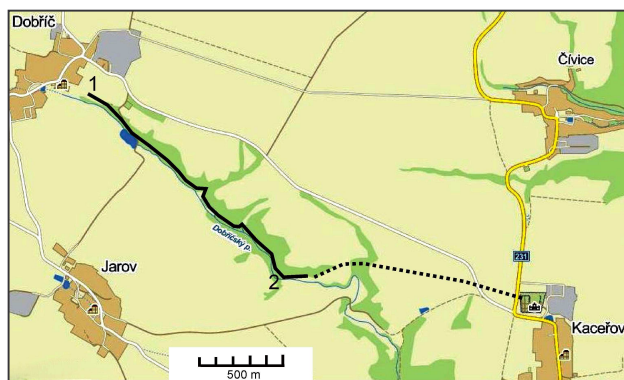
Poznámky: 1) Ryšavý, V.: Barokní zámek v Týnci u Klatov. In: Sborník prací z historie a dějin umění 1/2002, Týnec u Klatov, s. 25 ad. 2) Holeček, J.: Plzeňský architekt Jakub Auguston mladší, Filozofická fakulta, UK, Praha 1997. 3) Horyna, M.: Poznámky k architektuře zámku v Týnci u Klatov, Sborník prací z historie a dějin umění, 3/2004, Klenová, s. 237 ad. 4) Státní okresní archiv Klatovy, AM (Archiv města) Klatovy, K 64, fol. 21. 5) Národní archiv v Praze, APA (Archiv pražského arcibiskupství), D 47, 1781, IX-X, kart. 1599. 6) Státní oblastní archiv (SOA) Plzeň, SM (Sbírka matrik) 749, Týnec 4., též SM 748, Týnec 3. 7) SOA Plzeň, SM 748, Týnec 3.

Vodovod k zámku v Kaceřově

Petr Mikota

Zámecká pevnost Kaceřov (okr. Plzeň-sever) byla dokončena roku 1563. Pro zavodnění příkopů, provoz dvora a pivovaru byl potřebný zdroj vody. Společně se stavbou byl proto vybudován i vodovod (více Rožmberský, P. – Novobilský, M. 2007: Gotická tvrz a zámecká pevnost Kaceřov).

Na I. vojenském mapování z let 1764 – 1768 je zakreslen průběh vodovodu (nazvaný zde „Canal“) od rybníčku na návsi

Zakreslení trasy kanálu do mapy. Plnou čarou zkoumaná trasa, tečkovaná – další předpokládaný průběh. 1 – prameniště, 2 – místo nálezu tvarovek (všechna foto autor 2008).

Těleso vodovodu na levém břehu potoka se projevuje terénní hranou.

v Dobříči až k zámku. V roce 2008 jsme prošli trasu vodovodu s cílem zjistit, jak se jeví v terénu. Vodovod byl 3 km dlouhý a jeho část je dosud patrná. U rybníčku na návsi v Dobříči se terén již změnil a stopy po vodovodu nejsou zřejmé. O několik set metrů dále po proudu je na levé straně údolí prameniště, od kterého lze vodovod sledovat. Není vyloučeno, že byl napájen právě (až) odtud (jeho zdrojem měla být „Jezírka“ u Dobříče, výše citované dílo, str. 52). Asi po 300 m je těleso v úseku cca 200 m překryto cestou vedoucí k dalšímu rybníku. Od něj je potom v terénu dobře patrné. Projevuje se jako terénní hrana o výšce cca 30 cm. Vede po levém břehu Dobříčského potoka a postupně přechází několik levoběžných přítoků. Na přechodu přes potůčky jsme nepozorovali žádné pozůstatky mostků. V jednom místě jsme našli poblíže trasy vodovodu několik původních keramických trubek. Ležely v lese volně na povrchu a byly poškozené. Pravděpodobně se jednalo o zmetky, které nebyly při stavbě použity. Asi v poloviční délce vodovodu přichází zleva výrazné údolí. Skupinu hlubokých roklí musel vodovod překonávat po nějaké konstrukci. Poté stoupal na planinu a polem vedl přímo k zámku. V této části jsme průzkum

Nalezená tvarovka – vodovodní roura.

neprováděli, i když lze předpokládat, že na zoraném poli by měly být stopy patrné. Pouze jsme pozorovali pod silnicí starý propustek, který by mohl s vodovodem souviset.

Pro konstrukci vodovodu byly použity keramické roury délky cca 30 cm s vnitřním průměrem 45 mm a vnějším průměrem 100 mm. V uvedené publikaci je na str. 52 foto roury i s užší částí, která se zasouvala do dalšího dílu vodovodu. Podle dalších rour uložených na zámku v Kaceřově a v Národním památkovém ústavu v Plzni se zdá, že byly použity různé, mírně odlišné typy s délkou 30 – 40 cm a s nepatrně odlišným zakončením. Byly vyráběny z různých forem, možná i v různých cihelnách. Bylo by jistě zajímavé se přesvědčit, jak byly spoje těsněny a jak bylo provedeno uložení v zemi. A také v jakém stavu vodovod je. To je úkol pro budoucí archeologický průzkum.

Už jste četli...?

Památky středních Čech, časopis Národního památkového ústavu ú. o. p. středních Čech Praha 23, č. 1/2010, 40 stran A4, doporučená cena 60 Kč. Z obsahu: P. Kroupa: Průzkum severní fasády zámku v **Brandýse nad Labem**, s. 12 – 19. Číslo 2/2010 – Ročenka 2009, 156 stran, obsahuje popis činnosti výše uvedeného ústavu s množstvím informací a fotografií památkových objektů. Děkujeme za zaslání.

Redakce

Jukl, J. J.: **Pozdně středověké tesáky v českých zemích. Zhodnocení publikovaných nálezů**. Říčany 2009. Jedná se o souhrn a zhodnocení publikovaných nálezů z konce 14. a z 15. století. Práce se zabývá formálními vlastnostmi tesáků, problematikou jejich společenského zařazení a dalšími souvisejícími tématy. Text je provázen množstvím ilustrací, které umožní udělat si obrázek o vývoji a typech této dnes neprávem opomíjené zbraně. Brožura A4, 43 str.,

130 čb. obr. a foto; za 100 Kč + poštovné, možno objednávat v muzeu Říčany nebo na e- mailu: jakub.jukl@muzeum.ricany.cz.

P. Koscelník

Razím, V. (ed.): **Přemyslovské Křivoklátsko. 900 let hradu Křivokláta**. Praha 2010. Katalog výstavy na Křivokláte 1. 4. – 30. 9. 2010 vydal Národní památkový ústav ú. o. p. střední Čechy v Praze. Publikace od renomovaných autorů pojednává o vývoji osídlení v zeměpanském loveckém hvozdu a především o knížecích, královských a šlechtických hradech, hrádcích, tvrzích a dvorcích. Mimo představení posledních zjištění o vývoji samotného Křivokláta se jedná o **Zbečno, Velíz, Libušín, Tetín, Hostím, Branov, Týřov, Nižbor, Džbán, Jivno, Hlavačov, Jenčov, Oráčov, Smrk, Angerbach, Tlesky**, ale i o příslušné vesnice, kostely a města. Publikaci zvláštního formátu na křídovém papíru o 228 stranách s množstvím barevných fotografií, starých vyobrazení, kreseb a plánů je možné v ceně 190 Kč (+ poštovné) objednat v NPÚ ú. o. p. střední Čechy u pí Martínkové (martinkov@npuc.cz).

P. Rožmberský

Z hradů, zámků a tvrzí

Minulý rok byl významný pro klášter **Želiv** (okr. Pelhřimov). Areál byl vyhlášen Národní kulturní památkou, což umožňuje lepší čerpání dotací na jeho postupnou obnovu. Od července do začátku září se pak v jeho zdech konal první ročník festivalu Želivské kulturní léto. Pestrý program se skládal z celé řady hudebních vystoupení, filmové projekce, výstavy fotografií a mimořádných nočních prohlídek kláštera.

L. Vytlačil

Při autovycházce plzeňské pobočky KASu bylo navštíveno neznámé sídlo na ostrožně nad Javornicí u Uhrovcí mlýna, na nejvyšším místě ostrožny tvořené Milíčovským potokem a Javornicí (k. ú. Milíčov, okr. Rakovník). Mohli bychom ho pracovně nazývat **Podlazi**, což je pomístní jméno uváděné jak v dnešních mapách, tak v císařských otiscích stabilního katastru. Souřadnice: S 49.9963329 st. a V 13.6272329 st. Navštívena nebyla lokalita **Homole**, návrší s lesem, rybníčkem, božími mukami a smírčím křížem (S 49.9750730 st. a V 13.5480499 st.) na rozhraní katastru Kožlan a Dřevce (okr. Plzeň-sever). Býval sem kladen patrně omylen hrad. Přesto se dochovala zpráva, že roku 1775 zde byly rozebrány zbytky zdi a materiál použit ke stavbě fary v Kožlanech.

Homole – pohled z nejvyššího bodu na lesík s relikty staveb od vých.

Homole – smírčí kříž a boží muka na západním okraji lesíka.

Někdy v té době se o lokalitě zmiňuje topograf Schaller a s odkazem na něj později také F. A. Heber a pak i A. Sedláček. Roku 1841 tu byla studna a ve 30. letech 20. století vedle rybníčku základy jakéhosi stavení. Regionální badatel V. Kočka v Dějinách politického okresu Kralovického (1930, 504 – 505) vyslovil domněnku, že zde stál svobodný dvůr vystavěný Janem Renšpergárem (1610 – 1631) a spálený Švédy. Při ohledání místa byly zjištěny při jižním okraji rybníčku hromady kamení zarostlé hustě kopřivami a další nepravidelné a nevýrazné terénní nerovnosti.

O. Slabý

Zprávy z klubu Rada

Kontaktní adresa: KAS, Kopeckého sady 2, 301 36 Plzeň. Tel. 604261000, e-mail: mailto:rozember@kar.zcu.cz. Internetové stránky: <http://www.klubaugustasedlacka.cz/>.

Apelujeme na **pokladníky poboček**, kteří ještě nezaslali seznamy se jmény členů platících desátek za rok 2010 a se jmény předplatitelů Hlázky na rok 2011 (a příslušné peníze na účet Rady KASu č. 236531078/0300), **aby tak neodkladně učinili** (je možné zaslat seznamy el. poštou). Teprve po zaplacení bude pobočkám zaslána pro jejich členy Hlaska.

Do 10. března je nutné zaslat Radě **Zprávy o činnosti a o hospodaření poboček za rok 2010**. Příslušní funkcionáři ať to učiní co nejdříve a neodkládají věc na poslední chvíli. Žadoucím je posílat zprávy na výše uvedenou e-mailovou adresu.

Konference Dějiny staveb 2011 se koná opět na zámku v Nečtiněch ve dnech **25. – 27. 3. 2011**. Členové KASu, kteří měli příspěvek na minulou konferenci a kterým účast nehradí zaměstnavatel, a též studenti denního studia, kteří zde představí alespoň poster, jsou osvobozeni od konferenčního poplatku. Přihlášky na adresu pmikota@post.cz zasílejte na adresu P. Mikota, U Bachmače 10, 326 00 Plzeň. Podrobnosti na www.evida.cz/shp.

Redakce Hlázky přeje čtenářům a hlavně autorům Hlázky v novém roce především hodně zdraví a inspirace. Děkujeme těm, kteří svými příspěvky udrželi Hlasku na světě. Děkujeme i autorům rozsáhlých „seriálů“ o zahraničních hradech, které jsou však spíše než kastelologicky zaměřené turisticky a v Hlascce jsou publikovány především pro nedostatek jiných příspěvků. Švýcarské hrady dosáhly šesti pokračování a byly prozatím zastaveny (jsou dostupné na internetu). Alsaských hradů vychází třetí pokračování. Pro nové členy: bude-li v Hlascce uveřejněn váš příspěvek (článek nebo informace v rubrikách Už jste četli a Z hradů, zámků a tvrzí), máte příští ročník Hlázky zdarma.

Pobočka Plzeň

Kontaktní adresa: KAS, Kopeckého sady 2, 301 36 Plzeň. Tel. 604261000, e-mail: rozember@kar.zcu.cz. Internetové stránky pobočky: <http://kasplzen.sweb.cz/>.

Podzimní autovycházky do povodí Javornice (hranice okr. Plzeň-sever a Rakovník) se i přes ranní dešť zúčastnilo 15 lidí a dva psi, jedoucí v 5 autech. Děšť ustal a první navštívenou lokalitou byl známý hrad Angerbach u Kožlan. Následovala velmi neznámá lokalita, tzv. Milerův drnoburk na Javornici; bývalý předseda KASu ji snad objevil a na jednom ze zájezdů nám ji před cca 15 lety ukázal. Jde o ostrožnu asi 1 km po proudu od Uhrova mlýna, která je v místech, kde se úzký hřbet rozšiřuje ke skále spadající k Javornici překopán příkopy a na straně k potůčku obehnan parkátem. Na hrádku přibližně trojúhelníkového půdorysu se podařilo nalézt jeden nevelký keramický střep, snad ze 14. století. Lokalita nemá historické jméno a ví-li o ní někdo ze členů KASu více, necht' laskavě informuje redakci. Poté jsme navštívili „záhadné hradiště Delibu“ u Slatiny, kde byl v 19. století vykopán objekt stavený z nasucho kladených kamenů a vrstva spáleného obilí. Je odtud známa keramika z 15. století a také keramika pravěká. Jde o nevelké opevnění vrcholu hřbetu návrší s neširokými a mělkými příkopy s pozůstatkem zemnice. V Chřívci jsme obhlédli zámek bez využití v rozsáhlém dvoře s věžovitou bránou a jeli ke Mži (Berounce), kde se na skalnaté ostrožně nad řekou dochovalo opevnění nevelkého tvrziště Dubjany, žijícího ve 13. – 14. století. Na levobřeží Javornice jsme obhlédli pěkně opravený zámek v Slabcích s parkem, zámek s výstavným dvorem (přestavěno na cukrovar, lihovar a sýpku) ve Zhoři a následoval Krakovec. I když už jsme přijeli pozdě, kastelán nám přesto umožnil prohlídku monumentálních zřícenin s mnoha dochovanými kamenickými prvky a zajímavostmi. Pak jsme se již jen zastavili v Šípech, kde je v čele dvora tvrz přestavěná na sýpku a nově omítnutá, takže nebylo nic vidět, a jeli domů. Až v té chvíli se opět spustil dešť, takže jsme vlastně měli docela dobré počasí.

Listopadové „velké“ přednášky Mgr. Jana Kypty o nových výzkumech na Krivokláte se účastnilo pouze 16 posluchačů, tedy přibližně polovina než jiných přednášek tohoto druhu. A to máme v Plzni cca 70 členů! Velké přednášky pobočka přednášejícím platí (i cestovné), ale zdá se, že jde o házení víte čeho komu. Na jarní schůzi bude nutné zvážít, zda se tyto přednášky budou konat i nadále. Rozhodovat bude i účast na další takové **přednášce, konané ve středu 23. 2.** od 17. hod. opět v Sedláčkově ul. č. 15 (2. patro, zasedací místnost Filozofické fakulty Západočeské univerzity v Plzni). Přednášet bude Ing. Jan Anderle a seznámí posluchače s výsledky stavebně historického průzkumu hradu v Toužimi.

Firma Omnia Olomouc, tak jako v loňské roce i letos poskytla pobočce volné vstupenky na trojici výstav; slosovatelne vstupenky v hodnotě 40 Kč obdrželi ti členové, kteří si přišli na říjnovou schůzku pro Hlásku a nemusela jim tak být zaslána poštou.

Na podzimní členské schůzi byli přijati noví členové a potvrzen dosavadní výbor. Bylo navrženo několik tras na jarní poznávací zájezd, dokonce i trasa vodní – poznávat hrady formou dopravy po řece loďmo. Bylo ustanoveno, že z návrhů, které dojdou do konce února 2011 bude ten nejlepší vybrán výborem pobočky.

Na klubových schůzkách konaných vždy první středu v měsíci v Riegrově č. 3 (suterén) v šermířském klubu U starého psa neb U Klárky v říjnu přednášela Z. Gersdorfová o tvorbě 3D modelu Českého Krumlova a o nových objevech na tomto hradě, v listopadu A. Aubrechtová s kolegyní z Památkového ústavu o výsledcích stavebně historického průzkumu tzv. Starého zámku (panského domu) v Chocenících a v prosinci V. Chmelíř o francouzských klášterech, zámcích a hradech. Všem za jejich ochotu děkujeme.

Pobočka Brno

Kontaktní adresa: Ing. Pavel Švehla, Ondráčkova 3, 628 00 Brno-Líšeň, e-mail: svehla.pavel@volny.cz; Mgr. Josef Jan Kovář, Renneská třída 416/39, 639 00 Brno-Štýřice.

Výroční schůze pobočky se konala v pátek 26. 11. 2010 v restauraci šermířského klubu L.A.G., Brno, Studánka. Přítomno bylo 7 členů, čtyři se omluvili. Předseda Švehla distribuoval aktuální čísla Hlásky a informoval o výši členských příspěvků a předplatného Hlásky na další rok. Příslušné finance byly od přítomných ihned vybrány pokladníkem Kovářem, který provede výběr také od omluvených členů pobočky. Oba funkcionáři zůstávají ve funkcích i pro další kalendářní rok. J. Kovář informoval o pozastavení členství M. Endlicherové na její vlastní žádost, neboť je pro rok 2011 plně vytížena mateřskými povinnostmi. Plánovaná exkurze na Boskovicko dosud nebyla realizována z důvodu vytížení J. Štětiny a dlouhodobé nemoci J. Kováře. Proto byla přesunuta na jaro 2011. J. Kovář navrhl navštívit v prosinci výstavu „Královská svatba“ v Praze, což bylo přijato. Z individuální činnosti prezentoval P. Šimeček projekt obnovy části opevnění hradu Brumov včetně podrobné plánové dokumentace. Dále P. Šimeček informoval o velmi dobrém současném stavu hradu Rumberk, kde byl proveden archeologický výzkum společností Archaia Brno. P. Šimeček přítomné členy rovněž zpravil o zážitcích z exkurze zlínské pobočky KASu v Maďarsku. J. Kovář informoval o realizaci své výstavy „Život na středověkém hradě“, která v současnosti probíhá v jesenickém muzeu. P. Švehla následně navrhl její návštěvu, což bylo rovněž přijato. J. Kovář dále informoval o průběhu exkurze „Po stopách rodu Wüsthube“ pro jesenickou veřejnost dne 9. 10. 2010, kdy byly na hradě Kaltenštejn zjištěny zcela čerstvé rozsáhlé výkopy. Ty byly následujícího dne zdokumentovány ve spolupráci s Policií ČR, která případ převzala k vyšetření. V závěrečné diskusi byla pozornost věnována např. problematice působení organizací dětí a mládeže při obnově hradů a dalších památek.

zapsal J. J. Kovář

Další informace od poboček redakce do uzávěrky tohoto čísla neobdržela. Kontakty na ostatní pobočky:

Pobočka Praha

KAS Pobočka Praha, PhDr. Jiří Úlovec, Tř. Milady Horákové 133, 166 21 Praha 6 – Dejvice, e-mail: julovec@mvr.cz, houskovad@seznam.cz.

Pobočka Hradec Králové

Kontaktní adresa: Ing. Jiří Slavík, Nerudova 1210, 517 41 Kostelec n. Orlicí, e-mail: slavik@josefov.npu.cz, jaro-slav_cerny@centrum.cz.

Pobočka Humpolec

KAS, pobočka Humpolec, Hradská 818, 396 01 Humpolec. E mail: frantisek.kocman@mesto-humpolec.cz, orlikhumpolec@seznam.cz. Internetové stránky pobočky: <http://www.hrad-orlik.cz/klub-a-sedlacka/>.

Pobočka Zlín

KAS pobočka Zlín, MUDr. Jiří Hoza, Česká 4760, 760 05 Zlín. Tel. 737177346. E-mail: jihoz@post.cz. Internetové stránky pobočky: <http://www.kaszlin.estranky.cz/>.

Uzávěrka dalšího čísla: 10. 3. 2011 (vyjde v první březnové dekádě 2011)

HLÁSKA, zpravodaj Klubu Augusta Sedláčka. ISSN 1212-4974.

Vychází čtvrtletně. Toto číslo vyšlo v 1. lednové dekádě 2011.

Šéfredaktor Petr Rožmberský, technický redaktor ing. Petr Míkota, redaktor pro internet Petr Beránek, (www.klubaugustasedlacka.cz).

Adresa redakce: Klub Augusta Sedláčka, Kopeckého sady 2, 301 56 Plzeň (rozember@kar.zcu.cz nebo pmikota@post.cz)

Vydává Klub Augusta Sedláčka za přispění Nadačního fondu pro kulturní aktivity občanů města Plzně.

Registrováno pod značkou OK UmP 23/1991. 360 výtisků.